

11.09.2022

Łuckie Gimnazjum imienia Kościuszki, czyli trzy projekty okazałego budownictwa

---

Historia placówek oświatowych w Łucku jest na swój sposób szczególna i interesująca, zwłaszcza jeśli chodzi o wielkie przekształcenia architektoniczne, które ukształtowały historyczną tkankę środowiska miejskiego. Najlepiej widać to na przykładzie najstarszych instytucji, takich jak Kolegium Jezuickie i Bractwo Łuckie. W mniejszym stopniu dotyczy to szkół XX wieku, choć w niektórych miejscach były one początkiem powstawania nowych osiedli.

Łuckie Gimnazjum imienia Tadeusza Kościuszki powstało jeszcze w czasie I wojny światowej dzięki polskiej inteligencji miasta. W tym czasie odczuwano potrzebę odrębnej placówki oświatowej dla polskiej młodzieży. Najwyraźniej stało się to możliwe wraz z upadkiem imperium rosyjskiego, które w równym stopniu nie było zainteresowane rozwojem polszczyzny, jak i rozwojem języka ukraińskiego. W końcu szkoła powstała w 1917 roku.

Istniała tylko do 1939 roku. Z powodów ideologicznych Czerwoni Komisarze na Wołyniu nie mogli dopuścić do istnienia żadnych gimnazjów kościuszkowskich. Później na jego bazie zorganizowano kolejną placówkę edukacyjną, podobnie jak miało to miejsce z innymi instytucjami miasta.

U początków gimnazjum stali sławni mieszkańcy Łucka. Na przykład Adelina Zajkowska, właścicielka ziemi wokół Łucka, dziedziczka Zajkowskich, która posiadała duży majątek z ogrodem w pobliżu obecnej ulicy Jaroszczyka. Lekarz Franz Miłaszewski, osoba publiczna w dziedzinie medycyny w Łucku, przewodniczący Łuckiego Towarzystwa Lekarzy. Ignacy Baliński aktywnie z nimi współpracował. Wszyscy oni wraz z innymi osobami założyli gimnazjum w 1917 roku. Nie od razu była to duża instytucja. Początkowo miała ona tylko salę na terenie dawnego klasztoru Szarytek przy ulicy Katedralnej.

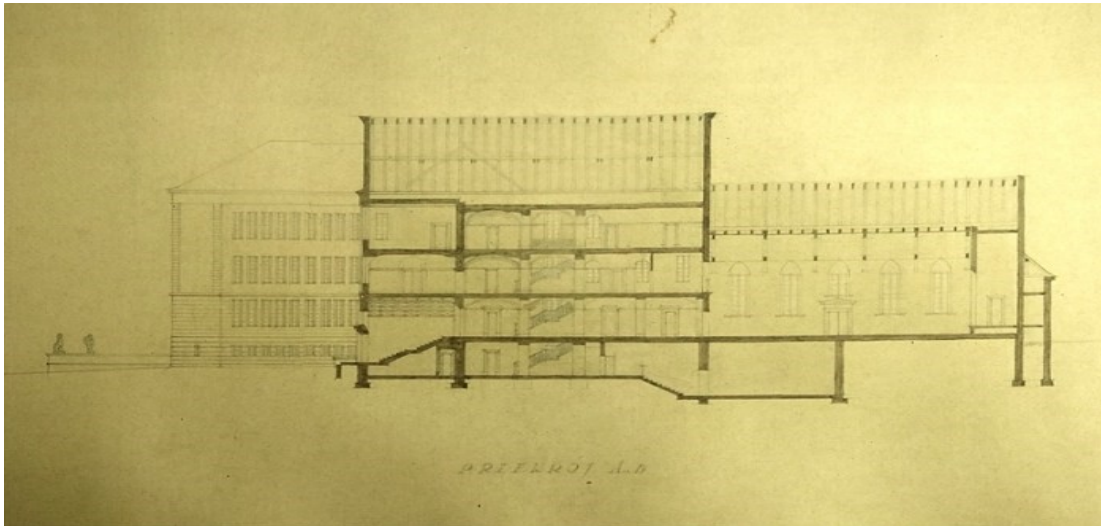
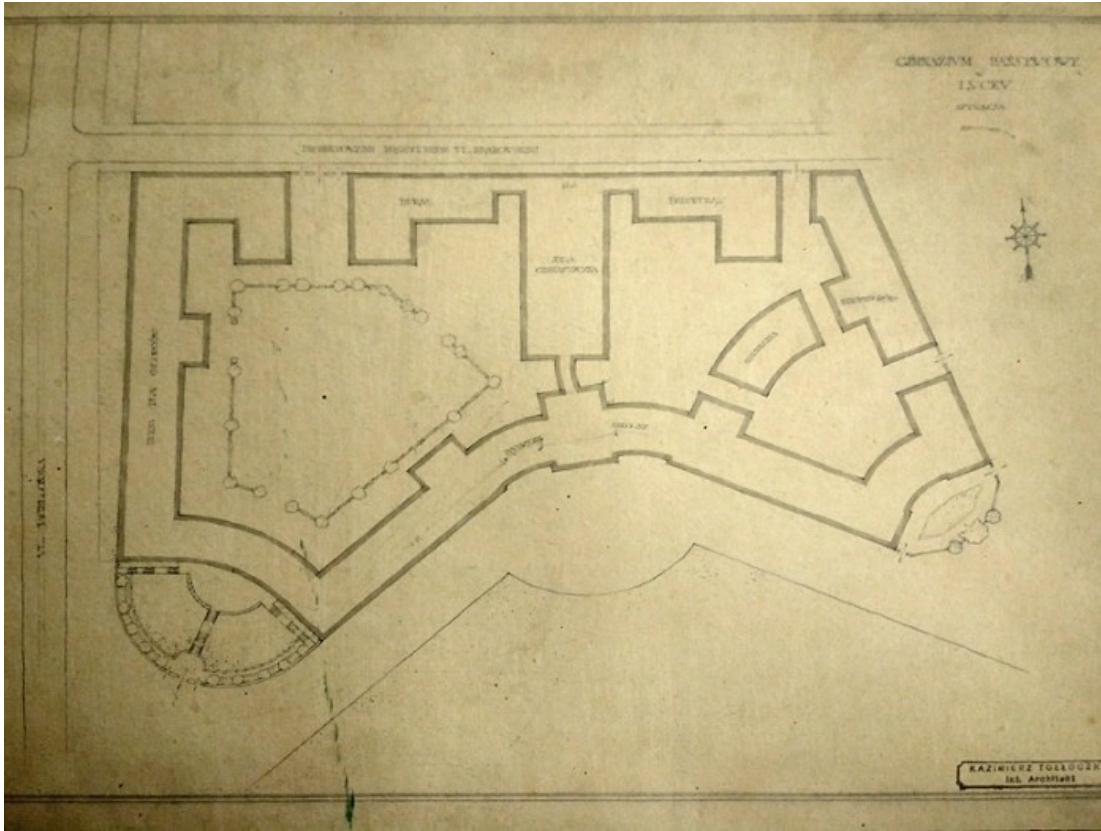
Później placówka została przeniesiona do domu, w którym mieszkała rodzina Kosaczów, gdzie obecnie mieści się administracja Państwowego Rezerwatu

Historyczno-Kulturalnego w Łucku. Pokonując wiele przeszkód gimnazjum rozrosło się i było w stanie zatrudniać coraz więcej nauczycieli dzięki darowiznom różnych instytucji lwowskich, lubelskich i krakowskich. Wśród nich był na przykład magistrat lwowski.

Instytucja otrzymała nowe życie na początku 1921 r., kiedy stała się własnością państwa. Dało to gimnazjum stabilność finansową i pewien wzrost moralny, że praca w trudnych czasach wojennych i powojennych nie poszła na marne. Bardzo szybko stała się pełnoprawnym ośmioklasowym gimnazjum dla chłopców i dziewcząt.

Łuckie Gimnazjum imienia Kościuszki szybko rozwijało się i stało się nie tylko główną instytucją oświatową w polskiej części miasta, ale także swoistym ośrodkiem kulturalnym. Uczniowie przygotowywali spektakle teatralne, powstał tu chór. A dyrygent orkiestry gimnazjalnej Józef Karol Lasocki został nie tylko organizatorem koncertów najśłynniejszych polskich muzyków tego czasu, ale także założył orkiestrę symfoniczną, działalności której były poświęcone poszczególne pocztówki.

Działalność gimnazjum jest dobrze opracowana i można o niej dużo napisać.

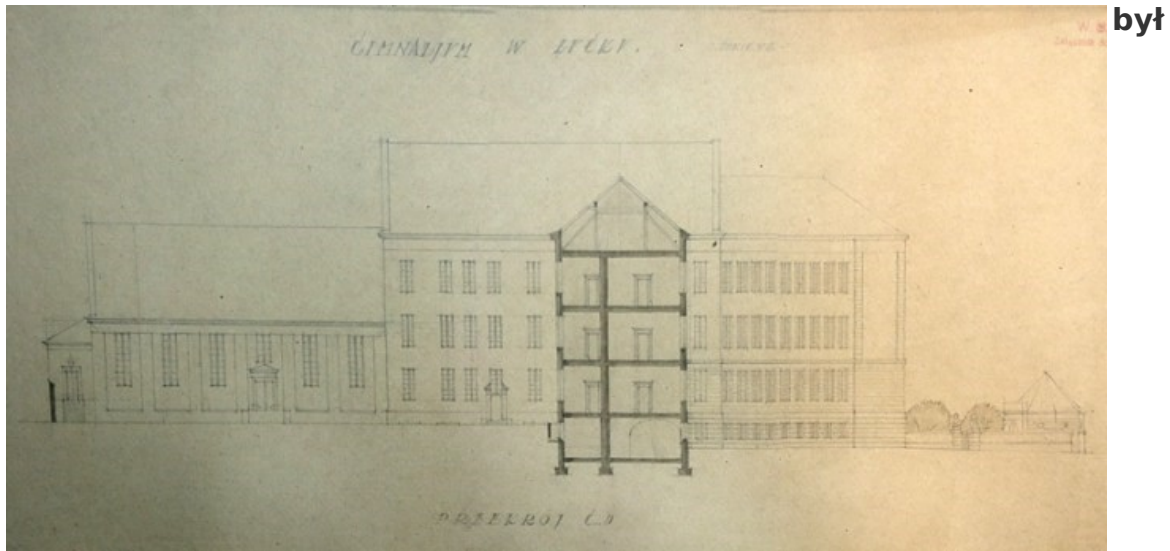

Okoliczności budowy osobnego budynku placówki są znacznie bardziej skomplikowane. W połowie lat dwudziestych uczyło się tu kilkaset dzieci, więc placówka potrzebowała osobnego pomieszczenia. Niestety, historii budowy w szczególności nie można jeszcze ustalić. Wiemy, że projekt nowego gimnazjum powierzono warszawskiemu architektowi Kazimierzowi Tołłoczce, autorowi wielu budynków, w tym jednego z największych w międzywojennej Warszawie dla miejscowej Politechniki.

Z nieznanymi powodami Tołłoczko w ciągu 4-5 lat stworzył aż 3 projekty dla Państwowego Gimnazjum imienia Kościuszki w Łucku. Dwa z nich są podobne do siebie, trzeci jest zupełnie inny. Obie propozycje projektów są narysowane w dużej skali, są nawet trudne do skopiowania. Arkusz ogólnego planu terenowego to A1, a

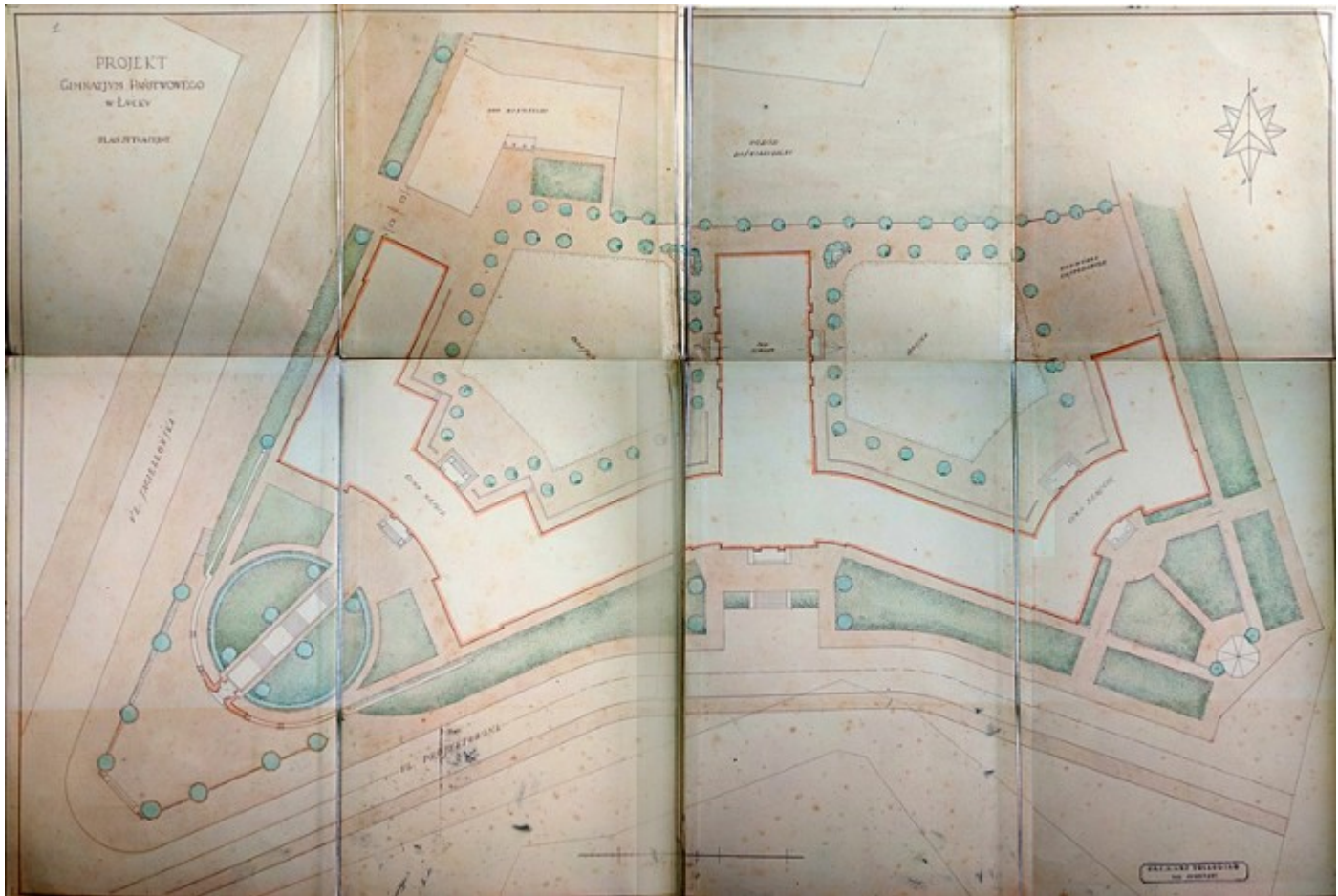
rysunki planów pięter są jeszcze więcej. Wszystkie trzy są przechowywane w Archiwum Państwowym Obwodu Wołyńskiego.

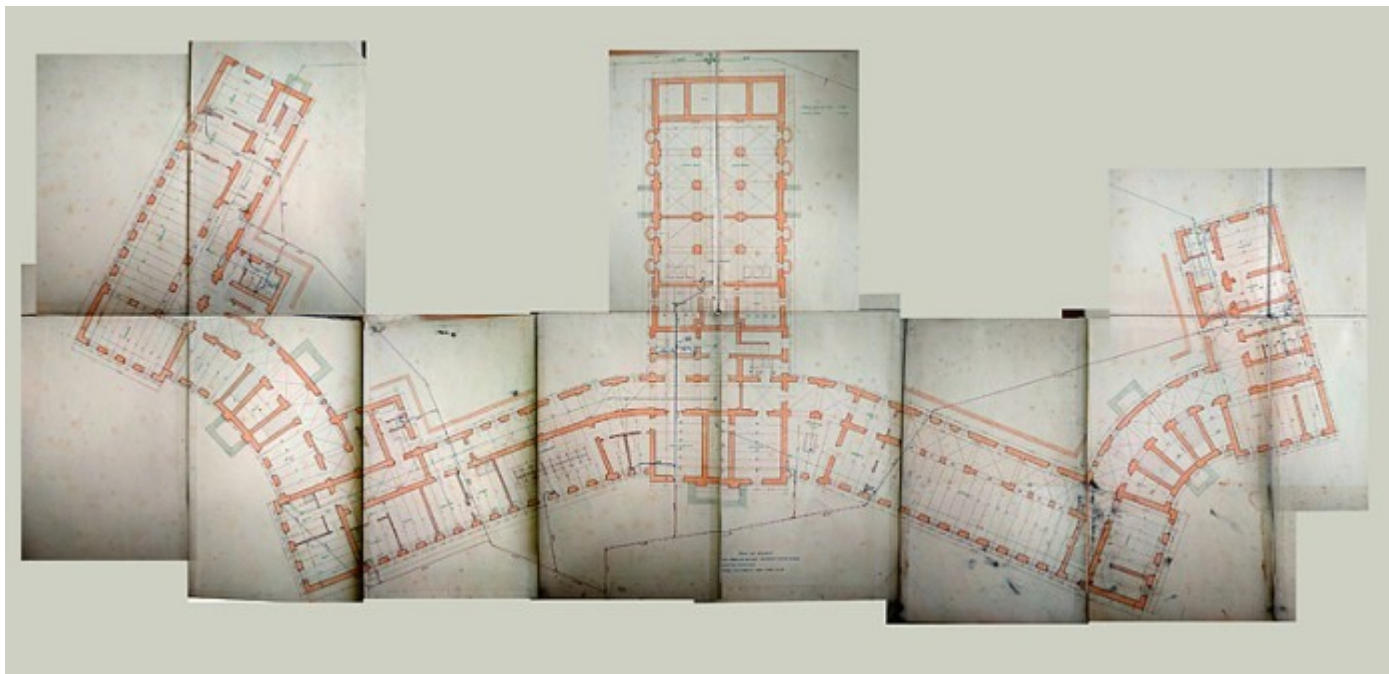
Jeśli chodzi o dwa pierwsze projekty trudno powiedzieć, który był pierwszym. Jeden z nich pochodzi z 1924 roku. **Prawdopodobnie chronologicznie pierwszy**

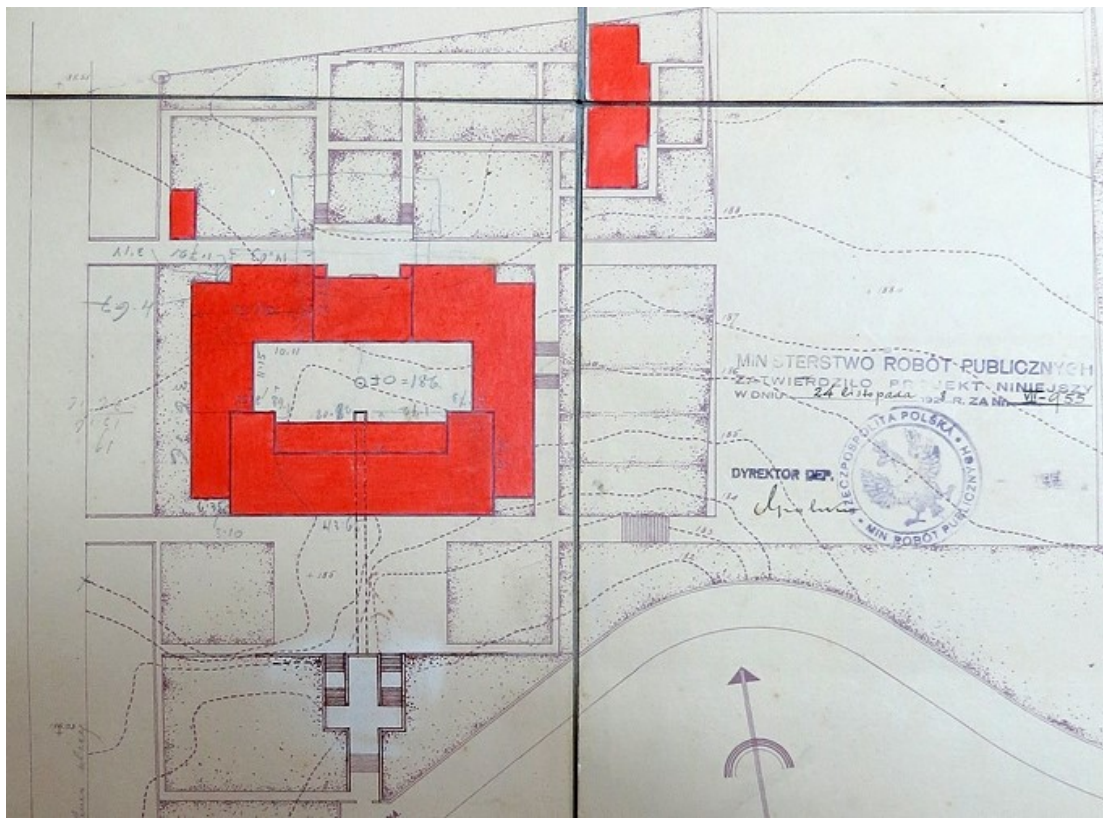
największy. W tym przypadku powstał przed 1924 rokiem. To naprawdę gigantyczny projekt. Byłoby tak nawet w skali dzisiejszego Łucka. Właściwie chodzi o zaprojektowanie całego miasta z różnymi budynkami, które zajmują bardzo dużą powierzchnię o wielkości dwóch stadionów. Zachowały się jedynie szkice fasad i plan terenu. Nie ma do nich do nich wyjaśnień ani obliczeń.

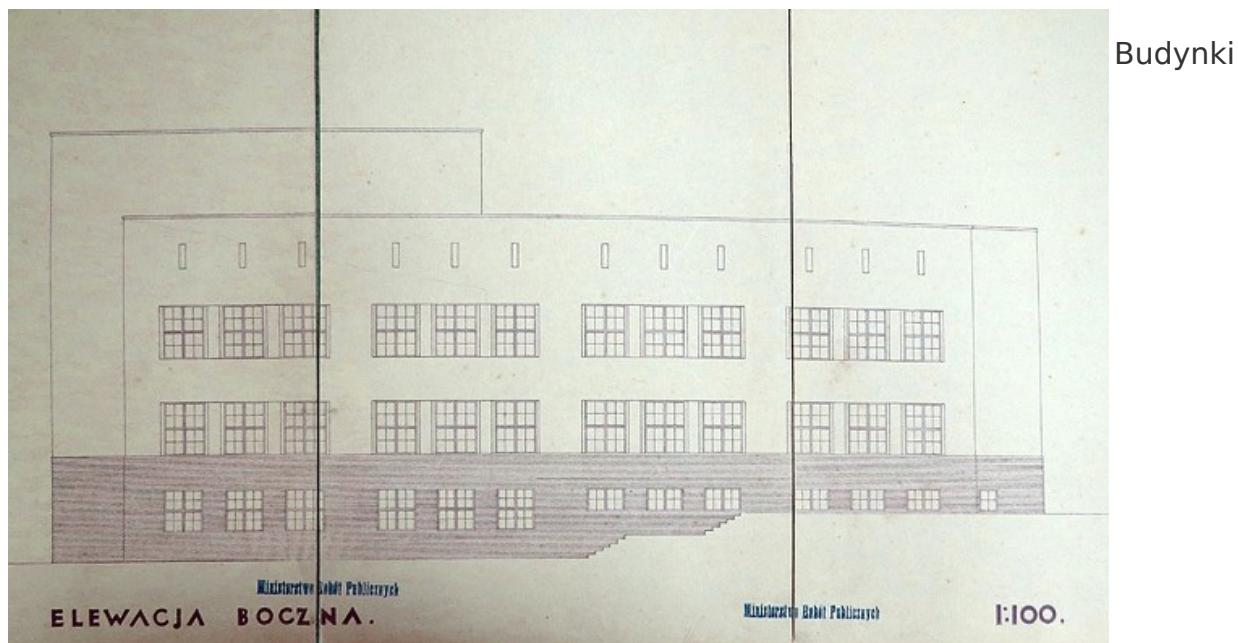
Projekt z 1924 roku był nieco mniejszy i, jak się wydawało, bardziej uporządkowany. Ale też gigantyczny. Składał się z trzech głównych budynków połączonych korytarzami. Usytuowanie budynków pod kątem stwarza wrażenie rozbudowanej konstrukcji. Jedna część była dla chłopców, druga dla dziewczyn, budynek centralny – do wspólnego użytku.

Trzeci projekt został ukończony w 1928 roku. W przeciwieństwie do poprzednich, ten został stworzony w stylu funkcjonalistycznym. W tym czasie był to krzyk architektonicznej mody. Pod koniec lat 20. polscy architekci odeszli od poprzednich stylów i przejęli modernizm inspirowany przez wpływowe europejskie szkoły architektoniczne, w tym Bauhaus.

państwowe zostały zatwierdzone przez Ministerstwo Robót Publicznych. Projekt łuckiego Gimnazjum imienia Tadeusza Kościuszki został zatwierdzony w listopadzie 1928 r. Budowa trwała zaledwie dwa lata. Już w styczniu 1931 roku gimnazjum przeniosło się do zupełnie nowego budynku.

Z nieznanых powodów zrealizowano tylko połowę projektu Tołłoczki. Zamiast zamkniętego prostokątnego pomieszczenia zbudowano tylko dwa boki prostokąta. Nie było jednak skarg na ciasne warunki. Zapewne ze względu na to, że początkowo oprócz gimnazjum w lokalu miała mieścić się organizacja Polska Macierz Szkolna, rodzaj „kursu oświaty”, tyle że dla szkół publicznych i gimnazjów. Jednak dla polskiej Macierzy Szkolnej w Łucku wybudowano osobny budynek, i co to był za budynek! Dziś zdobi Aleję Wasyla Moiseja, obecnie mieści się tu biuro SBU na Wołyniu.

Budynek gimnazjum wzniesiono przy ul. Piłsudskiego w pobliżu cmentarza miejskiego. Bez wątplenia taki budynek odpowiadał najwyższej klasie wystroju, wygody i funkcjonalności. Było wiele pomieszczeń, były laboratoria, a nawet prysznice z wannami. Brakowało w nim jednak dużej hali, mimo że została zaprojektowana. Biorąc jednak pod uwagę liczne doniesienia w prasie w latach 30. o różnych wydarzeniach publicznych w państwowym Gimnazjum im. Kościuszki problem z halą został jednak rozwiązany.

W marcu 1931 uroczyste oddano do użytku nowe gimnazjum. Szkoła wykształciła wielu znanych absolwentów, napisano o niej książki, ale to już temat na osobną opowieść. Teraz ten budynek, przebudowany w latach 60., a następnie ukończony w latach 80., stał się jednym z budynków obecnego Wołyńskiego Uniwersytetu Narodowego imienia Łesi Ukrainki.

Autor tekstu oryginalnego: Ołeksandr KOTYS

Źródło: <https://photo-lviv.in.ua/luts-ka-himnaziia-kostiushka-abo-3-proekty-hrandioznoho-budivnytstva/>

Tłumaczenie: **Khrystyna Babii**, studentka I roku studiów magisterskich Wydziału Filologii i Dziennikarstwa Wołyńskiego Uniwersytetu Narodowego imienia Łesi Ukrainki, uczestniczka projektu „Geopolonistyka – wirtualny most pomiędzy kulturami”.

NARODOWA AGENCJA
WYMIANY AKADEMICKIEJ

DIPARTIMENTO DI STUDI EUROPEI
AMERICANI E INTERCULTURALI
SAPIENZA
UNIVERSITÀ DI ROMA

Tłumaczenia dokonano w ramach projektu „**Geopolonistyka – wirtualny most pomiędzy kulturami**”, finansowanego przez Narodową Agencję Wymiany Akademickiej (program "Promocja

języka polskiego").

#Geopolonistyka

#GeopolonistycznyMost

Linki:

- <https://photo-lviv.in.ua/luts-ka-himnaziia-kostiushka-abo-3-proekty-hrandioznoho-budivnytstva/>
- <https://biuletynpolonistyczny.pl/pl/projects/geopolonistyka-wirtualny-most-pomiedzy-kulturami,1840/details>
- <https://www.hroniky.com/articles/view/483-lutska-himnaziia-kostiushka-3-proekty-hrandioznoho-budivnytstva>

Słowa kluczowe: GeopolonistycznyMost, Łuck, Gimnazjum Państwowe imienia Tadeusza Kościuszki, Tołoczko Kazimierz, architektura

Tłumacz: Khrystyna Babii

Autor: Ołeksandr Kotys